

UMUMIY O’RTA TA’LIMNI BOSHQARISHDA DIREKTORLAR FAOLIYATI VA UNING HOZIRGI HOLATI

Yusufova Gulhayo

Universitet nomi fakultet ..-bosqich talabasi

Annotatsiya

Ushbu tadqiqot direktor nazorat rolining ahamiyatini va o'qituvchilarning o'quv topshiriqlarini nazorat qilishda direktorlarning qabul qilgan qonun-qoidalari samaradorligini o'rganadi. Bundan tashqari, maqolada o'quv va ta'lim jarayonida nazorat vazifalarini bajarishda direktorlar duch keladigan cheklovlar tahlil etiladi. Aynan o'rganilyotgan mavzuning oliy maqsadi umumta'lim maktablarida sifatli ta'lim berishni yaxshilashda direktorlarning roolidan foydalanish to'g'risida ma'lumot berish. Tadqiqotda tavsifiy so'rov dizayni qo'llanilgan bo'lib natijalar shuni ko'rsatadiki, aksariyat direktorlar o'qituvchilarning davomatini monitoring qilish, dars konspektlarini tayyorlash va ish kundaliklarining yetarliligiga e'tibor berishadi, o'quv materiallari, ma'lumotnomalar bilan ta'minlash, fikr-mulohazalar almashinish va manfaatdor tomonlar bilan faoliyatni ko'rib chiqish kabi vazifalar esa ikkinchi darajali ishlar sifatida baholanadi. Tadqiqot yana shuni ko'rsatadiki, direktorlar institutsional boshqaruvni bilishi, resurslarni kiritish, o'quv dasturlarini yetkazib berish va o'quvchilar darslarni o'zlashtirish jarayonida duch keladigan muammolar maktab va uning muhitidagi tegishli manfaatdor tomonlar o'rtasida samarali hamkorlik va maqsadga yo'naltirilgan sinergetik o'zaro aloqani o'rnatishi talab etiladi.

Kalit so'zlar: Prinsiplilik, o'qituvchilarni rag'batlantirish, kollegiallik hissi, sinergetik aloqa, samarali maktab menejerlari

Kirish. Ma'lumki, ta'lim sifatini oshirish - bu resurslarni samarali boshqarish, monitoring qilish, baholash va ko'rib chiqish va belgilangan standartlarga javob beradigan sifatli natijalarni ishlab chiqarish uchun transformatsiya jarayoni (ta'lim va o'qitish) juda katta ahamiyatga ega. Robinson (1994) ¹sifatli ta'lim kafolatini tashkilot tomonidan amalga oshiriladigan tadbirlar majmui sifatida belgilaydi.

Prinsiplilik - muvofiqlashtirish orqali o'quv rahbariyatini nazorat qiladigan bosh direktorning yaxshi o'rnatilgan pozitsiyasidir.² Direktor esa o'quv rejalari, qo'shma o'quv dasturlari va o'rta maktabning umumiy boshqaruvi uchun javobgardir. O'quv yetakchilari bo'lgan direktorlar nazorat qilish, monitoring qilish, baholash va tarqatish uchun mas'ul shaxs sifatida e'tirof etiladilar. Shak-shubhasiz, o'qituvchilarni

¹ Anukam, I.L, Okunamiri P.O. va Ogbonna R.N.O (2008). Ta'lim boshqaruvi, Owerri Chinashop nashriyoti.

² Lipham va Xoe (1990:25), Prinsipallik va funktsiyalar. Nyu-York: Harper va Row Publishers.

rag'batlantirish maqsadida ta'lim muammolari va zamonaviy o'qitish usullari bo'yicha dolzarb ma'lumotlar, stipendiya va o'quv dasturlarini yetkazib berish bo'yicha eng yaxshi amaliyotlar yo'lga qo'yilishi to'g'ridan to'g'ri direktorlar faoliyatiga borib taqaladi.

O'zbekistonda ham aynan umumiy o'rta ta'limga e'tibor juda katta. Negaki, aynan maktabda olingan bilim oliy ta'lim muassasalariga qabul etilishda poydevor bo'ladi. Bu borada Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ham bir necha farmonlarni amalga tadbiiq etdilar. Qaysi maktab direktori harakat qilayotgan bo'lsa, natija bo'layapti. Aksincha, sharoit yaxshi bo'la turib, o'zgarish qila olmayotgan direktorlar ham ko'p", deydi Prezident.

Shu bois Xalq ta'limi vazirligiga 1-sentabrdan boshlab maktab direktorlarini sertifikatlash tizimini joriy etish topshirildi. Bundan buyon direktorlikka nomzodlar ushbu tizim orqali tanlanadi.

Sifatni muvofiqlashtirish va muvofiqlashtirishga ko'p vaqt ajratadigan kuchli direktorlarga ega bo'lgan maktablarda sifat kafolatini ta'minlaydi. Bunda direktorlar mavqeyi maktabda juda ko'zga tashlanadi va o'quv jarayoniga yaqin turadi. Shuning uchun samarali direktorlar tegishli ta'limni berishi va ta'limni ta'minlash uchun doimiy va izchil sinfga tashrif buyurishi kerak. Bu xodimlar o'rtasida umumiy majburiyat va kollegiallik hissini uyg'otadi. Samarali maktab direktorlari vazifalari sifatida quyidagilarni belgilashimiz mumkin.

1. O'quv yutuqlari uchun aniq belgilangan maqsadlarni olish
2. O'qitish uchun yetarli vaqt jadvalini ta'minlash, dars konspektlari va mavzu sutkalarini muntazam tekshirish;
3. Sinfda o'qitish jarayonlarini baholash, o'quvchilarning dars o'tishlarini aniqlash uchun doimiy ravishda kuzatib borish
4. O'qituvchilarni ish faoliyatini yaxshilash uchun motivatsiya qilish;
5. Talabalarni mukammal ishlash, texnik xizmat ko'rsatish va jismoniy vositalardan to'g'ri foydalanish uchun bazani mustahkamlash;
6. Tinch muhitni ta'minlash uchun tartib-intizomni ta'minlash, samarali xizmat ko'rsatish uchun o'qituvchilar salohiyatini oshirish
7. Sifatli o'qitish va ta'lim jarayonlarini yaxshilash uchun o'quv vositalari va materiallar bilan ta'minlash. ³

Siyosat va ijtimoiy o'zgarishlar muhitida direktorning roli muhim bo'lib qolmoqda va tobora kuchayib bormoqda. Direktor maktabga yo'l-yo'riq ko'rsatish xizmatining asosiy rahbari hisoblanadi. Hatto sinf o'qituvchisining o'zi nima qila olishi direktorning shaxsiyati, nuqtai nazari va rahbarlik bilimiga qarab farq qiladi. Ba'zi o'qituvchilar shunday deyishadi: “Agar mening direktorim ota-onalar, o'qituvchilar va o'quvchilar

³ Ostin, G. va Reynolds, D. (1990). Yaxshilangan maktab samaradorligini boshqarish: Xalqaro so'rov. Maktab tashkiloti. 10(2), 167-178.

bilan kundalik munosabatlarida yo'l-yo'riq ko'rsatsa, men samaraliroq rahbarlik qila olaman”.

O'qituvchilar direktordan yo'l-yo'riqning mohiyatini tushunishini va agar nimaga erishish mumkinligi haqida tasavvurga ega bo'lishini, o'z xodimlari bilan hamkorlikda rahbarlik dasturini ishlab chiqishni va guruhning irodasini mustahkamlashni kutishlari mumkin. Uning mas'uliyati rahbarlik nuqtai nazariga ega bo'lgan yangi professor-o'qituvchilarni tanlash, o'z kengashi va jamoatchilikdan kerakli moliyaviy resurslarni o'rgatish va olish, zarur vaqtni ta'minlash va uning har bir a'zosining ijodiy kuchini yuksaltirishdir.

Samarali maktab menejerlari akademik maqsadga yo'naltirilgan bo'lishi va shunga mos ravishda o'quv va qo'shma o'quv amaliyotlarini nazorat qilishi kutilmoqda. Ular o'z o'qituvchilarining asosiy motivatori va yordamchisi bo'lib, barcha manfaatdor tomonlarni ta'lim dasturlarini ishlab chiqishda ishtirok etishga va maktab va umuman ta'lim bo'limining umumiy maqsadiga erishish uchun qaror qabul qilishda ishtirok etishga ilhomlantiradi. Maktab menejeri ko'p qirrali vazifa bilan shug'ullanadi: maktabda keng ko'lamli tasavvur hosil qilish, o'quv menejeri sifatida ular uzluksiz kasbiy rivojlanishni rejalashtirish, o'qituvchilarni samarali o'qitish va o'rganish uchun murabbiylik qilish va ularga maslahat berish, o'quvchilarni sinf ichida va tashqarisida tartib-intizom qilish va eng muhimi, yig'ilish seminarlarida qatnashish uchun javobgardir.⁴

Direktor o'z xodimlari bilan individual ravishda ishlaydi, shuningdek, turli guruhlar va qo'mitalar bilan tinglovchi bo'lmagan a'zo sifatida o'tiradi. Uning shaxsiy aloqalari eng samarali bo'lishi mumkin. Aksariyat o'qituvchilar muammoni eng muhim bo'lgan vaqtda muhokama qilishlari mumkin bo'lgan odam borligini uchun o'z rahbarlarini qadrlashadi qadrlashadi.

Umuman olganda har bir direktor bugungi kunda megaraqobat bilan rivojlanayotgan umumiy o'rta ta'lim maktablarining tizimli tarzda boshqarilishida va samarali ta'lim olish jarayonini kafolatlashda muhim o'rin tutadi

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Anukam, I.L, Okunamiri P.O. va Ogbonna R.N.O (2008). Ta'lim boshqaruvi, Owerri Chinashop nashriyoti.
2. Lipham va Xoeh (1990:25), Prinsipallik va funktsiyalar. Nyu-York: Harper va Row Publishers.
3. Ostin, G. va Reynolds, D. (1990). Yaxshilangan maktab samaradorligini boshqarish: Xalqaro so'rov. Maktab tashkiloti. 10(2), 167-178.
4. Evans, R. (1996). Maktablar o'zgaradi. San-Fransisko: Jossey-Bass

5. <https://www.gazeta.uz/oz/2022/04/05/director/>